

LAJOS Katalin

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem
Csíkszeredai Kar
Humántudományok Tanszék
Csíkszereda (Románia)
lajoskati@yahoo.com

A „SZÉKELY EKTIVITI” ÉS „SZÉKELY AKTÍV”
TÁRSASJÁTÉKOK NYELVI ANYAGA –
MARKETING ÉS NYELVÉSZET KERESZTTÜZÉBEN

The Linguistic Content of Two Parlour Games:
The „Székely Ektiviti” and the „Székely Aktív” –
Bridging Marketing and Linguistics

Jezički materijal društvenih igara
„Sekuljanski ektiviti” i „Sekuljanski aktiv” –
u unakrsnoj vatri marketinga i lingvistike

A „Székely ektiviti” ötlete 2009-ben merült fel, 2011-től kereskedelmi forgalomban is kapható a társasjáték, mely elsősorban nyelvi anyagában (de szabályai egy részében is különbözik a hagyományos játéktól). Amint neve is mutatja, a székely nyelvjárás(nak tulajdonított) 100 kártyát tartalmaz, amit 2012-ben kiegészítettek még 50 kártyával az ötletgazdák. Összesen tehát 300 + 150 feladványt tartalmaz. Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy mennyiben, milyen értelemben „székely” ez az anyag, nyelvi sajátosságai milyen tudatos vagy nem tudatos ideológiát tükröznek, összehasonlításként pedig az ugyanebben a kontextusban létrejött „Székely aktív” játék nyelvi anyagát is megvizsgálom. E két társasjátékot abból a szempontból is értelmezni próbálom, hogy hogyan illeszkednek választott nyelvi anyagukon keresztül abba a „márkaépítő” trendbe, ami napjainkban Székelyföldön tetten érhető a gazdaság különböző területein.

Kulcsszavak: dialektus, regionális köznyelv, nyelvi kontaktusok.

Bevezetés

„Penavin Olga egész életében nem tudta, de talán nem is akarta szétválasztani a nyelvészeti és a néprajzi gyűjtőmunkát. Nyelvészként is néprajzos volt és néprajzosként is nyelvész. Kutatóterületeinek falvait járva nemcsak a tájszólást figyelte, az emberek beszédét, hanem a környezetüket is, azt a paraszti világot, amelyben adatközlői élnek. A szavak mögött kereste a tárgyi valóságot” – írta róla Balogh Lajos nyelvész (idézi Fenyvesi 2014, 36–39).

Dolgozatom hasonló szellemben fogant. Egy olyan jelenséget választottam elemzésem tárgyául, mely vizsgálható lenne a szigorú értelemben vett dialektológia jegyében, mégis kínálja magát egy tágabb kontextusú elemzésnek is: a társadalom egy adott periódusában megjelenő identitásépítő és identitásfelmutató, gazdasági és marketingfolyamatok kölcsönhatásában hogyan jelentkezik egy olyan termék, mely eladhatóságát a nyelvre, pontosabban a magyar nyelv egyik dialektusának a vonzerejére építi.

Először is azt a gazdasági-társadalmi-marketingbeli környezetet vázolom, amelyben megszületett két társasjáték, a *Székely Ektiviti* és a *Székely aktív*. Ezután bemutatom a két játék ötletgazdáinak/kivitelezőinek/forgalmazóinak expliciten megfogalmazott „hitvallását”: milyen célok, gondolatok vezérelték őket ebben a vállalkozásban. Harmadik mozzanatként bemutatom a két játék nyelvi anyagát, kitérek hasonlóságaikra és különbségeikre, vázolom azokat a nyelvészeti aspektusokat, melyeket érvényesíteni lehet velük kapcsolatosan, majd megfogalmazom azt a „Székelyföld-képet”, azt a tudatos vagy kevésbé tudatos ideológiát, melyet ezek a játékok közvetítenek.

A Székely Ektiviti és a Székely aktív gazdasági, politikai és marketingbeli környezete

Az 1989-es változásokat követően a székelyföldi autonómia körüli vitáktól és mozgalmaktól nem függetlenül 2010 környékén Kovászna és Hargita megyében, a Székelyföld magyarok által legsűrűbben lakott területein olyan gazdasági folyamatok indultak be, melyek szorgalmazták a székelyföldi helyi, hagyományos módon előállított, jellegzetes termékeknek az ilyenként való felmutatását és forgalmazását nagy nyugati üzletláncokban (is). 2009 végére két ilyen kezdeményezés jött lére a két megyében: a Kovászna megyei Székelyföldi Termék Egyesület nemzetközi fórumon akarta levédeni ezt a márkanévet, Hargita megye tanácsa az országos szabadalmi hivatal-

nál¹ védette le a Székelyföldi termék márkanévet. A kialakuló védjegyvíta szólt sok mindentről, peres ügyek indultak, melyek azonban tárgyalásos, kompromisszumos alapon oldódtak meg 2011-ben. Már a kezdetektől számos típusú termék igényelhetette ezt a védjegyet: elsősorban élelmiszerek, de ipari, kézműves és szellemi termékek is szerepelnek a mára már 77 terméket számláló listán. Az általam vizsgált játékok a szellemi termékek között foglalnak helyet, így együtt szerepelnek a Hargita Megye Tanácsa és a Hargita Kiadóhivatal *Székely Könyvtár* című, 100 kötetesre tervezett könyvsorozatával, a *Hargita népe* és a *Székely Hirmondó* napilapok mellékleteként megjelenő *Székely konyha* gasztrolappal, a *Székelység története* című kézikönyvvel és tankönyvvel, a Székely játékok termékcsoporttal (bennük az általunk is vizsgált *Székely aktívon* kívül a *Székely gazdálkodó*, illetve a *Székely furfang* nevű fajtékok).

2010-ben, a védjegyvíta évében jelent meg egy másik terméklánc is *Góbé-termék* néven, ekkor kezdték havi rendszerességgel szervezni a hagyományos termékek vásárát Csíkszeredában, ahol nagy ünnepek (karácsony, húsvét) alkalmával a pityókás kenyéren, házi kolbászon, sonkán, szalonnán, a jóféle házi pálinkákon, zöldségeken, gyümölcsökön, házi lekvárokon és szörpökön kívül a helyi kézművesek és kiadók termékeit is meg lehetett vásárolni.

Ebben a légkörben pattant ki a *Székely Ektiviti* ötlete 2009-ben egy közgazdaság szakos végzős csíkszeredai egyetemi hallgató agyából. A *Székelyhon* internetes folyóiratnak adott interjújában a következőket mondja a játék születéséről:

Összegyűlt egy baráti társaság, és az osztrák találmányú *Activity* társasjátékot játszottuk. Rájöttünk, hogy a magyarra lefordított változatban vannak olyan, Magyarországon használatos szavak, amelyek jelentésével mi nem vagyunk tisztában, vagy éppen nálunk nem így használjuk. Ebből jött az ötlet, hogy jó lenne egy olyan játék, amely a helyi tájszólást, szólásokat, fogalmakat, helyi vicces megnevezéseket tartalmazza. Ezt követően nekifogtam a gyűjtésnek, különböző könyvekből szedtem úgy össze a kifejezéseket, hogy megkerestem az írott formájukat. Nem akartam, hogy csak azokat a szavakat használjam, amelyeket én tudok, és nem úgy, ahogy ez vagy az hallotta, hanem megnéztem, hogy írták le először. Megnéztem a szónak az írott formáját, a magyarázatát, és így gyűjtöttem össze (Péter 2012).²

¹ O. S. I. M. a hivatal román nyelvű rövidítése – a találmányok és márkanévek állami hivatala, szabad fordításban.

² Péter Beáta a *Székelyhon* című internetes folyóirat számára készít interjút Antal Andrásal, az ötletgazdával. Meg kell jegyeznünk, hogy a hagyományos, ismert tájszótárokon kívül már 2004 óta létezett nyomtatott és online formában is a Sántha Attila által írt-szerkesztett *Székely szótár* (Sántha 2004.)

A játékot tartalmazó doboz hátlapján megfogalmazza az ötletgazda, hogy mi is a célja, és ki a célközönsége ennek a játéknak:

A Székely Ektiviti egy olyan társasjáték, amelynek célja, hogy egy kisebb társaság jól szórakozzon a székely és az erdélyi tájszóláson, szóhasználaton. [...] Ugyanakkor székelyföldi fiataloknak ajánljuk, hogy ezen egyszerű játék által tartalmasan szórakozhassanak, és így fenntartsák az élő székely nyelvet és humort. A játék során tudatosodik, hogy melyek a szomszéd nyelvekből átvett és helytelenül használt szavak, kifejezések, ugyanakkor az is, melyek azok a szófordulatok, amelyek a székely furfangot és csavaros észjárását tükrözik.

Ágoston György, a *Székely játékok* adminisztrátora és forgalmazója kevésbé bőbeszédű a *Székely aktív* játék céljait illetően. Abból a kevésből, amit részben a dobozon apró betűs szedéssel, részben a játék szabályait tartalmazó leírásban megfogalmaz, kiderül, hogy hasonlóképpen a hagyomány ápolása, az ősök nyelvjárásának életben tartása, a gyökerekhez való ragaszkodás motiválja: „Ha felelevenítjük bármely nép hagyományait, szófordulatait, kifejezéseit, újra-élesztünk egy mélységes érzést, azt a köteléket, mely egy népcsoport gyökeréig vezet vissza, ezáltal nem hagyjuk kiveszni és feledésbe merülni, tudattossá válik hovatarozásuk...” A játék célja: „...hogy játékosan megismertesse a székely ember nyelvjárását és bő szókincsét.”

Bár a piacon egymásnak verseny- és vetélytársai ezek a játékok, mégis jól megférnek egymás mellett az ajándékbolt polcain. Arra a kérdésemre, hogy mi a különbség a két játék között, az eladónő azt válaszolta, hogy a *Székely Ektiviti* inkább a csiki nyelvjárást, a *Székely aktív* inkább az udvarhelyszéki nyelvjárást tartalmazza. A megajándékozandó függvényében a nyelvi különbségeket tartotta legfontosabbnak, és megjegyezte, hogy elsősorban külföldieknek szokták ezeket ajándékként vásárolni.

A Székely Ektiviti és a Székely aktív nyelvi anyaga

A két játék békésen megfér egymás mellett egy tudományos jellegű vizsgálat keretein belül is, erre teszek kísérletet az alábbiakban. A továbbiakban a rövideg kedvéért rövidítésekkel utalok a két játékra: Székely Ektiviti – Sz. E., illetve a Székely aktív – Sz. A.

A vizsgálat tárgyát a két társasjáték szókértáin szereplő szavak képezik, melyeket a játékosoknak le kell rajzolniuk, el kell mutogatniuk, meg kell magyarázniuk, illetve meg kell mondaniuk, hogy mit jelenthet, mire vonatkozhat az

adott kifejezés.³ Mindkét játékhoz tartozik egy-egy szótár is: a Sz. E. betűrendi sorrendben tartalmazza a szavakat, a Sz. A. pedig feladatonként szedi betűrendbe a feldolgozott szavakat-kifejezéseket. Jómagam egy Excel-táblázatba gyűjtöttem a két játék szavait, megjelölve minden esetben, hogy melyik játékhoz tartoznak, így kialakult egy 907 szócikkből álló adatbázis, mely kereshető. Illusztrációképpen bemutatom egy részletét ennek a táblázatnak:

Lexikai egység	Jelentés	Megjegyzés	Előfordulása	Besorolás a Székely szótár szerint	Előfordulása máshol
áncsorog	ácsorog		A	hangalakváltozat	
ándung	makacsság, önfejűség, furcsa természet		E	általános népi szó	
ándungos	makacs, önféjű, furcsa természetű		X	általános népi szó	
ányg	a nagybácsi felesége		A	általános népi szó	
ánkál, ányog	báméskodik, álldogál		A	Háromszék	
anyámasszony katonája	gyáva, együgyű ember		A	általános népi szó	
anyatárs	a férj anyja és a feleség anyja szólítja így egymást		X	erdélyi tájszó	
apatárs	a férj apja és a feleség apja szólítja így egymást		X	erdélyi tájszó	
aragáz	gáztűzhely	román kölcsönszó	E		
árdé, árdéj	paprika	román kölcsönszó	E	általános népi szó	
ártány	herélt sertés		E	általános népi szó	
átbüklen	átlép, átlibben		E	általános népi szó	
autoreverzes magnó	magnó		E		
ávilánka	kukoricalisztből készült, tejfölös, kapros és cukros sütemény		E	Gyimesek és bukovinai székelyek	
azsagol	bottal ver		E	általános népi szó	Ormánságban, Kisalföldön is használják

³ Ez a feladat a hagyományos Activityből ismert nyílt kör.

A jelmagyarázat: a negyedik oszlopban az E jelzi az Ektivitiben, az A az Aktívban előforduló alakokat, az X pedig azokat a szavakat, melyek mindkét játékban előfordulnak azonos jelentésben. Az ötödik oszlopban Sántha Attila *Székely szótára* alapján minősítem a szavakat, ahol pedig a Sántha-féle szótár jelzi, hogy Erdélyen kívül is használt alak, azt a hatodik oszlopban tüntetem fel.

Amint azt fent már megjegyeztem, összesen 907 szó fordul elő a két játékban, ebből 233 szó mindkét játékban megtalálható. Csak a Sz. E.-ben 300, csak a Sz. A.-ban 374 szó szerepel.

Jelen dolgozatban a 233 szóból álló közös törzsanyagra koncentrálok, előtte azonban meg kell fogalmaznom néhány általános észrevételt.

A Sz. E. és Sz. A. legnagyobb különbsége, hogy az első viszonylag nagy számban tartalmazza azokat a román kölcsönszavakat, melyek nem csupán és nem elsősorban a székely nyelvjárás részei, hanem általában a romániai magyar beszélők vernakuláris nyelvváltozatához tartoznak. Az, hogy ezeket az elemeket játéka részeivé teszi az ötletgazda, nem véletlen, hanem tudatos döntés eredménye: reméli, hogy kölcsönszavakkal (is) játszva tudatosul a játékosokban, hogy ezek idegen eredetűek, nem részei sem a magyar nyelv irodalmi köznyelvi, sem székely nyelvjárási változatának. 43 ilyen elem szerepel az adatbázisban, ebből kettő csupán a Sz. A.-ban (hábár – gabonatarató láda, hombár; szokotál – számítgat), két, immár jövevénytől származó kifejezés megjelenik a közös anyagban (kokojza – áfonya; pakulár – fejőlegény a juhász mellett). A maradék 39 szó csupán a Sz. E. része, többé-kevésbé gyakran használják Székelyföldön is ezeket, és az ide látogató nem romániai magyaroknak nem árt, ha ismerik ezek (vagy legalábbis ezek egy részének) jelentését. Csak a leggyakrabban használt kölcsönszavakra hozok most példát:

aragáz – gáztűzhely;
árdé, árdéj – paprika;
bazin – medence;
bordura – járdaszegély;
borkán – befőttesüveg;
buletin – személyazonossági igazolvány;
fajánc – csempe;
faktura – számla;
kalorifer – radiátor, fűtőtest;
pix – golyóstoll;
remorka – utánfutó.

A magyar helyesírásjavító-program nem ismeri fel és pirossal aláhúzza a román kölcsönszavakat.

Nos, a 233 szóból álló törzsanyagra visszatérve, ezeket először a Sántha Attila-féle *Székely szótár* online változatának osztályozási rendszere szerint csoportosítottam, mely nem feltétlenül követi a klasszikus dialektológia csoportjait.

Eszerint *székelyföldi* szónak minősülnek azok a szavak, melyek csak Székelyföld valamelyik szűkebb régiójában, tájegységében használatosak, ezek mellett mindig szerepel a használat helyének megjelölése is. Nyolc ilyen előfordulás van a játékok közös nyelvi anyagában:

a bellérkedik – kupeckedik;

futuckó – italtartó üveg (kb. ¼ liter), egy decinél valamivel kisebb pohár Háromszékről;

bütürmec ember – durva, vaskos ember Csíkszékről;

göthe, göthes – korhadt fatuskó az erdőben Felcsíkról;

csalóka – fenyőtoboz Kézdiszéken, Felcsíkon, Gyergyóban, a Gyimesekben és a bukovinai székelyek között használatos;

cseplesz – sűrű, bokros hely; kicsi, apró, fejlődésben visszamaradt Nyárádmentén, Udvarhelyszéken, Felcsíkon, Gyergyószéken és Moldvában;

éhedezik, ihedezik – alkonyodik Gyergyószéken;

kesice – lószőrhegyű tojásíró a Gyimesekben.

A következő csoportot a „*használata általános*” kifejezés jelöli, ebbe a csoportba a Székelyföld területén általánosan használt szavak tartoznak. 65 ilyen egység fordul elő a közös anyagban. Csupán néhány példát hozok szófaji csoportokon belül:

Ige: baklat – kutya, macska párzik; burungozik, burungol – folyamatos zajt ad (mint a cserebogár); cokol – faékkal kiegyensúlyoz; dőböcsköl, töcsköl – dögönyöz, kézzel összetör, nyomogat; elfartal, elfallat, elfartat – eloldalog, elsompolyog; elmecsken – részegen elesik; ízékel – finnyáskodik.

Főnév: baksa – nagy farakás, melyben a szenet égetik; bog – bütyök, csomó; borsika – borókafenyő; cándra, candra – deszkavágáskor keletkező gyenge minőségű famaradék; cseka – hízódisznó; féreg – egér; féregüttető – egérfogó; kujak – ököl; laskasirittó – tésztanyújtó; málnapásztor – medve, hasztalan munkás; menyecsketárs – sógornő; napszentület – naplemente.

Melléknév: agyament – bolond; degenyeges – ragadós, mocskos, gépolajas;
gagyaszár (ember) – hitvány, gyenge ember; ibaktalan, ibóktalan – idétlen.

Névmás: ahajt – ott, amott; ehejt – itt.

Határozószó: helyből – azonnal, rögtön.

Módosítószó: ejsze, eiszen, ejszeg – remélhetőleg, valószínűleg, szinte biztos.

A harmadik csoportot a Székelyföldön is használatos általános népi szavak alkotják. Ebbe a csoportba tartozik az anyag legnagyobb része, 102 ilyen szó van. Szófaji csoportokra hozok néhány példát ebből a kategóriából:

Ige: ágál – pöffeszkedik; bizget, bezget – ingerel, matat; böcsködik – nagyképűsködik, dölyfösködik; csármál – folyamatosan beszél, lármázik; csemerkedik – utálatoskodik; kajtat – kutat; zelegorkodik – engedetlenkedik.

Főnév: állás – istállóban egy nagyobb állatnak elkerített rész, csűrpadlás; álommaradék – csipa, bikfic – huncut, tréfás ember, cserefa, csere-tölgyfa; csimaz, csimasz – kukac, lárva; csuri – veréb, csonka; evet, evetpili – mókus.

Melléknév: ándungos – makacs, önféjú, furcsa természetű; csomó – sok; csóré, csurdé – meztelen; csökkent – fejlődésben visszamaradt; fájntos – nagyszerű, kiváló; mutuj – bangó, hallgatag ember.

Határozószó: csarán (áll a sipkája) – ferdén áll valami; feszt – folyamatosan; indeunde – bárhogy, akárhogy; mindig;

Partikula: bezzeg – pedig, nagyon.

A székely nyelvjárás sajátosságaként szokás emlegetni annak erejét, humorát, plaszticitását. Erre idézek néhány hangutánzó-hangulatfestő szó kategóriájába tartozó példát az általános népi szó csoportból:

csárog – folyamatosan beszél, lármázik;

csármál – rikácsol, csúnyán énekel;

forog, mint fing a feredőben - forgolódik;

hánytorgatózik – szemrehányóan veszekszik;

iszkiri – futás;

kerenbábázik, kerimborsózik – kerülget vagy körbe forog;

kuvikkol – korán kel;

monyókol, monyol – ügyetlenül csinál, bíbelődik valamivel;

nyámnyila – gyenge, ügyetlen ember;

nyüszütöl, nyiszitel – életlen késsel vág;
pipizál – hosszan elmatat valamivel;
sifityel, süfityöl – összezsúrlódik a ruha, sustorog, surrog;
sunnyog, sünnöög – ólálkodik, lopakodik;
süllög – nedves fa a tűzön vagy melegedő víz sístergő hangja;
tongyó – ügyetlen, ápolatlan.

A negyedik csoportba az *erdélyi tájszavak* tartoznak, 35 előfordulással a közös törzsanyagban, ezek javarésze főnév. Néhány példát hozok ebből a csoportból is:

Ige: cocókázik, dűrüsözöl, gyámbász, herget, hergel, pisolyog.

Főnév: anyatárs – apatárs (a gyermek házastársának szüleit szólítják így a gyermek szülei), berbécs, berszán, bingyó, cáp, cega, cinterem, cserge, csűr, fuszulyka, hajtási, lófinggomba.

Melléknév: fuzsitus.

Az ötödik csoportba a *hangalakváltozatok* tartoznak, azok a nyelvjárási alakok, melyek csupán hangalakjuk tekintetében térnek el a köznyelvi alakoktól. 14 ilyen szó fordul elő a közös anyagban:

ámbolyog – imbolyog, szédelegve jár;

derget – dönget, dörget;

estáp – istáp, mankó;

fasérozott – fasírt;

feredik – fürdik;

fészi - fejsze;

gyükér – gyökér;

hecserli – hecsedli, csipkebogyó;

lőjtő, lütő – lejtő;

menkü – mennykő, villám;

pillogtat – pislog;

tekenyő – teknő;

tü, tük – ti;

üdő – idő;

Végül pedig hat olyan előfordulás van, melyek nem szerepelnek a Sántha-féle szótárban:

bü vagy bá – igen vagy nem;
cüvek – cövek, cölöp;
gyepre fej – elszúr, elront valamit;
ördögborda – páfrány;
ruca – réce;
semmiházi – gerinctelen.

Meg kell említeni azt is, hogy a két játék szótáraiban, megoldandó feladataiban szerepelnek szó szerkezetek, frazeológiai egységek is, nem csupán lexémák:

anyámasszony katonája – gyáva, együgyű ember;
bédült a ciherbe – beleesett a bozótba;
becirmol a nadrágba – belepiskít a nadrágjába;
béduvad a ház oldala – bedől a ház oldala;
csutakolja a lovát – lemossa a lovát;
elkéri a gyermeket – ajánlkozik keresztszülőnek;
elszövődik a nap – fátyolfelhő kerül a nap elé;
eltört a kutya a kanyarban- nagyon hideg van;
Anyád fiskusát! – káromkodás;
fáj a segge – nem érdekli;
forog, mint fing a feredőben – forgolódik;
gyagyaszár ember – hitvány, gyenge ember;
Ha nem, annyi! – annyi baj legyen;
megfőzi a gyermeket – a szőrösen született, aggos gyermeket forró víz
főlött forgatja, hogy meggyógyuljon;
meglovagolja a nadrágot – kívülről megbérli a nadrágot, nagy foltokat
tesz rá;
a szeker megelőzte a lovát – valami nincs jól, nem a terv szerint halad.

A feldolgozott szóanyagot természetesen a klasszikus dialektológia kategóriái szerint is lehet elemezni, csupán ízelítőként, a teljesség igénye nélkül hozok erre példákat:

Valódi tájszavak: ahajré – oda, arra a helyre; ehejt – itt; ánkál/ányog – báméskodik, álldogál; ávilánka – kukoricalisztból készült, tejfölös, kapros és cukros sütemény; bankázás – szembekötős játék.

Alaki tájszavak: lik – lyuk; áncsorog – ácsorog; cira – csíra; gyükér – gyökér; fasérozott – fasírt stb.

Jelentésbeli tájszavak: megye – búcsú alkalmából tartott vendégség; kótság /költserg – mindenfajta élelmiszer; amit puliszkával lehet enni.

Szaknyelvi tájszavak:

– *A famegmunkálás területéről:* capina – fakitermelésben használatos emelő, fafeszítő csákány; cók – faék; kásza – szárításra előkészített dezskarakás, késefa – húzófa; hámfá.

– *A ló- és marhatartás területéről:* ájazó – oválisan hajlított vasszerszám a ló szájának kifeszítéséhez; küszküllő – a jármot a rúdhoz erősítő szög.

– *A taplófeldolgozás területéről:* toplász – akinek mestersége a tapló-gomba feldolgozása.

– *A szénégetés területéről:* baksa – nagy farakás, melyben a szenet égetik.

Regionális köznyelvi szavak: buletin – személyazonossági igazolvány, aragáz – gáztűzhely; árdé – paprika; borkán – befőtt üveg; kalorifer – radiátor; miccs – apró darabokban süített őrölt hús; pix – golyóstoll.

Irodalmi nyelvi szavak: kaláka – közös munka, amivel megsegítenek valakit; jászol – barmoknak használatos etető; taréj – állatok fején található húsos kinövés; csángó – csatangoló; a gyimesi ember gúnyneve.

Jövevényszavak: pakulár – fejőlegény a juhász mellett; kokojza – áfonya.

Idegen szavak: abonament – bérlet; szukk – üdítő.

A két játék közös nyelvi anyagának elemzése talán jól mutatja, hogy azok a játékosok, akik ezt a játékot játsszák, valóban betekintést nyernek a székely nyelvjárás „rejtelseibe”. A székely származásúak feleleveníthetik rég nem használt vagy csupán hallott, de aktívan nem használt nyelvjárás szavakat, tudatosíthatják a nyelvjárás szerepét és hatókörét életükben, a nem székely származásúak pedig egy számukra ismeretlen nyelvjárásba, kultúrába és világképbe pillanthatnak be. Kérdés, hogy mennyire motiváló ez a játék, hiszen ha csak annak van esélye nyerni, aki anyanyelvjárásaként használja ezt a nyelvváltozatot, akkor nem adja meg a játék folytatásához, többszöri játszásához

szükséges sikerélményt. Nos, a játék tesztelése azt mutatják, hogy a nem székely játékosok sincsenek hátrányban, egyformán nehéz mindenkinek kitálni, elmutogatni, lerajzolni, definiálni egy-egy specifikus nyelvjárási szót. A nyelv- és nyelvjárásörzés szándéka, a nyelvi kontaktusok felmutatása mindenképpen érdeme ennek a két játéknak. Az a tény pedig, hogy elsősorban külföldiek számára vásárolják szimbolikus ajándékként, azt bizonyítja, hogy kifelé is képes valamit megmutatni, amit a székelyföldiek fontosnak, reprezentatívnak éreznek saját kultúrájukkal kapcsolatban.

Összegzés helyett

Baj-e az, hogy a székely identitás egyes elemei árucikké válnak-váltak? Baj-e, hogy pénzzé tehető a székely furfang, a székely csavaros észjárás, az izes székely nyelvjárás, a helyi gasztronómia és kézművesség? Baj-e, hogy a már kialakult sztereotípiákat erősítik ezek a szimbolikussá (is) lett termékek? A csíkszeredai származású András Hanga társadalom- és médiakutató 2016 májusában a *Krónikának* adott interjújában arról számol be, hogy kutatásai szerint erősödik a székely identitás vállalása a fiatalok körében, akik azonban „...szeretnének elhatárolódní mind a román nemzeti identitástól, mind a magyartól”. A 20-as, 30-as generációhoz tartozó fiatalok identitása kapcsán a következőket fogalmazza meg:

A politikát nagyjából kizárják az életükből, a különböző stand up comedyken meg hasonló rendezvényeken nyilvánul meg büszkeségük a székely mivoltukra, és próbálnak ebben a közegben mozogva előrébb lépni nemzetépítésük kapcsán. Nagyon jó kezdeményezésnek tartom ugyanakkor a székely termékek vásárát, ha valaki a helyi terméket vásárolja, azt közvetíti a világ számára, hogy ő székelynek tartja magát. Szerintem mindenképpen hasznos lehet a kereskedelem oldaláról megfogni ezt az identitást, főleg a fiatalok esetében (András 2016).

A nemzetépítés mint kereskedelmi tevékenység tehát létező folyamat, véleményem szerint ebben a keretben értelmezhető a két székely társasjátéknak (és a többi hasonló terméknek) a működése is.

A székely identitás nyelvi-nyelvészeti vonatkozásaira Hermann Gusztáv történész hívja fel (több helyen is) a figyelmet, mikor azt mondja, hogy a székelyek betelepítésére vonatkozóan a nyelvészeti bizonyítékok jelentősek, igazolhatóak a hasonlóságok az egyes székely nyelvjárások és más, Erdélyen kívüli nyelvjárások között, és még nincs eléggé kiaknázva a dialektológiának

ez a területe.⁴ Más helyen arra figyelmeztet, hogy az egységesként feltüntetett székelységkép nehezen lelhető fel a valóságban:

A Székelyföldön kívül élő magyar ember meglepődve tapasztalja – hosszabb itteni tartózkodás után –, hogy az általa nagyjából egységesnek képzelt székely dialektus – főleg ahogyan azt olykor pesti színészek esetlenül utánozni próbálják – nem létezik, szinte minden kistrégió népessége más-más nyelvjárási jegyekkel rendelkezik. A Tamási Áron, Nyíró József meg számtalan epigonjuk írásaiból általánosan ismert szükszavú, eszes és mindig frappánsan replikázó havasi székelyt is hiába keressük a Kis-Küküllő középfolyásának hagymatermesztői, szőlőművesei vagy a Nyárad menti „Murokország” zöldségkertészei között. Székelyföld, népével együtt, sokkal változatosabb gazdálkodásbeli, kulturális és tájjegyeket mutat, mint azt a magyar köztudat eddig tudni vélte (Hermann 2012, 6).

Azt a gazdasági kohéziós erőt, mely a történelem hosszú évszázadai alatt hiányzott Székelyföldön (természeti, társadalmi és történelmi okok egyaránt magyarazzák e kohézió múltbeli hiányát), most, a XXI. században úgy tűnik, hogy több irányból is megteremteni kívánják a helyi döntéshozók. Ezek a törekvések, melyeknek szerves részét képezik a szellemi-kulturális örökség megjelenítését szolgáló termékek-rendezvények, hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a székely identitás jövőre orientált identitássá váljon.

Irodalom

- András Hanga. 2016. *Erősödik a székely identitás a fiatalok körében.* (Izsák Székely Judit interjúja) <http://kronika.ro/erdelyi-hirek/erosodik-a-szekely-identitas-a-fiatalok-koreben> (2016. okt. 20.)
- Egyed Ákos. 2006. *A székelyek rövid története a megtelepedéstől 1918-ig.* Csíkszereda: Pallas-Akadémia Kiadó.
- Fenyvesi Ottó. 2014. *Amnesia temporis (Gondolatok egy tanulmányút kapcsán.)* Penavin Olga (1916–2001) tanárnő emlékére. In: *Penavin Olga a Muravidéken*, szerk. Halász Albert. 33–39. Lendva: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet.
- Hermann Gusztáv Mihály. 2003. *Náció és nemzet: Székely rendi nacionalizmus és magyar nemzettudat 1848-ig.* Csíkszereda: Pro-Print Könyvkiadó.

⁴ Hermann és más történészek is, akik a székely eredetkérdéssel foglalkoznak, jelzik, hogy a témára vonatkozó elméletek közül a tiszta magyar eredetet valló szakemberek elsősorban a nyelvészek és régészek közül kerülnek ki, és ezekben a felfogásokban jelentős szerepet kap a székely nyelvjárásoknak a vizsgálata (lásd: Hermann 2003, 2012, Kordé 1993, Egyed 2006).

- Hermann Gusztáv Mihály. 2012. Székelységtudat – mítoszokkal és mítosztalanul. *Krónika*. (3): 6–12.
- Kordé Zoltán. 1993. A székely eredetkérdés az újabb kutatások tükrében. *Aetas* (3): 21–40. https://www.academia.edu/6479953/A_sz%C3%A9kely_eredek%C3%A9rd%C3%A9s_az_%C3%BAjabb_kutat%C3%A1sok_t%C3%BCkr%C3%A9ben (2016. nov. 7.)
- Péter Beáta. 2012. *A büttürmec és társai, avagy a Székely Ektiviti*. <http://szekelyhon.ro/magazin/a-buturmec-es-tarsai> 2012.01.17. [17:26] | (2016. szept. 28.)
- Sántha Attila. 2014. *Székely szótár*. Kézdivásárhely: Havas Kiadó.
- A székelyek szavai, kifejezései*. Szótárkezelő: Sántha Attila <http://szekelymagyar.transindex.ro/?betu=a>. (2016. okt. 12.)

THE LINGUISTIC CONTENT OF TWO PARLOUR GAMES: THE „SZÉKELY EKTIVITI” AND THE „SZÉKELY AKTÍV” – BRIDGING MARKETING AND LINGUISTICS

The “Székely ektiviti” or Szekler Activity parlour game was created in 2009 and has been commercialized since 2011. The main difference between the Szekler activity game and the original version lies in the linguistic content (apart from some minor differences in the rules of the game). As its name suggests it contains 100 cards with Szekler dialect words (at least considered as such). In 2012 the creators added 50 more cards, thus the game consists of a total number of 300+150 tasks. The present study aims to analyse the linguistic content of the game, namely to examine how and in what sense are the words/phrases “Szekler” and what conscious or hidden ideologies are reflected in this language corpus. In order to have a comparative overview, the paper also analyses the linguistic content of a similar game originating from the same context – the „Székely aktív” game. The two parlour games are also discussed from a marketing perspective, focusing on how they fit into the branding trends prevailing across different economic sectors in Szeklerland.

Keywords: dialect, vernacular language, linguistic contacts.

JEZIČKI MATERIJAL DRUŠTVENIH IGARA „SEKULJANSKI EKTIVITI” I „SEKULJANSKI AKTIV” – U UNAKRSNOJ VATRI MARKETINGA I LINGVISTIKE

Ideja društvene igre „Sekuljanski ektiviti” se pojavila 2009. godine, a od 2011. se ona nalazi i u komercijalnoj prodaji. Specifična je po tome što se od tradicionalnih igara razlikuje prvenstveno po jezičkoj građi ali i po pravilima igre. Igra sadrži 100 kartica sa rečima sekuljanskog dijalekta, koju su idejni tvorci 2012. godine dopunili

sa još 50 kartica. Ukupno ima 300 + 150 zadataka. U ovom radu se analizira u kojoj meri je ova građa „sekuljanska”, kakvu svesnu ideologiju odražavaju njene jezičke karakteristike, a kao osnova za upoređivanje je poslužila jezička građa igre nastale istovremeno u istom kontekstu pod naslovom „Sekuljanski aktiv”. U radu se pokušava pokazati u kojoj meri se ove igre preko jezičke građe uklapaju u trend brendiranja, koji se u raznim privrednim granama manifestuje u zemlji Sekuljana.

Ključne reči: dijalekat, regionalni varijetet jezika, jezički kontakti.

A kézirat leadásának ideje: 2016. nov. 7.

Közlésre elfogadva: 2016. nov. 18.